

тем.

Опрацювання теми "Урок як основна організаційна форма навчання географії" необхідно здійснювати використовуючи знання студентів з курсу педагогічної творчості (майстерності), показати відмінності моделей "уроку-діалогу" від моделі "уроку-монологу" [2, 277-278] на конкретному прикладі уроку географії. В межах цієї теми потрібно також ознайомитися з уроками, описаними С.Ю. Кургановим [1]. Потім обговорити деякі, наприклад "Чи видно пар?, чи полігон дитячих теорій". З'ясувати разом із студентами – в чому полягає необхідність проведення уроків-діалогів, якою мірою використовується власний життєвий досвід дитини, чи можуть проблеми, які вирішують діти разом з вчителем залишитися не вирішеними?

Наведені приклади організації навчального діалогу є складовими цілісною експериментальною програмою. Над вдосконаленням напрямків організації навчального діалогу працюють також студенти проблемної групи з методики навчання географії, яка функціонує у рамках НДРС факультету Сумського педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

Література

1. Курганов С.Ю. Ребенок и взрослый в учебном диалоге: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1989. – 127 с.
2. Педагогічна майстерність: Підручник/ І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос, О.Г.Самещенко, В.А.Семиченко, Н.М.Тарасович; За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища школа, 1997. – 349 с.
3. Тренінг навчального комунікативного діалогу: Методичні вказівки до проведення для вчителів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій і студентів педагогічних університетів / Укладач О.Л.Ткаченко. – Суми: СумДПУ, 2003. – 40 с.

УЧНІВСЬКІ РОБОЧІ ЗОШИТИ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЯЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Фруктова Я.С., Князева О.В.

На сьогодні у нормативних документах, зокрема Законах України "Про освіту" та "Про загальну середню освіту", Державному стандарті середньої загальної освіти, Національній програмі "Освіта: Україна ХХІ століття" наголошується на необхідності розвитку творчих здібностей учнів, розвиток творчості учнів визначено головною метою нової парадигми освіти [1]. Після впровадження у шкільну практику 12-бальної системи оцінювання навчальних досягнень учнів проблема проектування різномірного репродуктивно-продуктивного (творчого) освітнього середовища постала особливо гостро. Таким чином, реалії сьогодення вимагають доповнення професіограми вчителя біології вміннями організовувати, стимулювати, коригувати, об'єктивно оцінювати творчу діяльність учнів на всіх етапах навчально-виховного процесу, при цьому основою формування творчої особистості учня є педагогічна творчість вчителя.

Сисоева С.О. у своїй монографії «Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня» визначає педагогічну творчість «як емоційно забарвлену особистісно орієнтовану розвиваючу взаємодію вчителя і учня, яка обумовлена їх психолого-педагогічними зв'язками і спрямована на розвиток особистості кожного» [2, С.196]. Виходячи з викладеного вище, ми надаємо особливого значення розвитку творчих особистісних здібностей майбутніх вчителів біології, та формуванню на їх базі навичок педагогічної творчості. Наші зусилля важливі ще й тому, що проблема розвитку творчості майбутніх педагогів як основи їх професійної і наукової діяльності не знайшла поки що наукового обґрунтування і практичної реалізації у вищих закладах освіти. Виняток становить курс для студентів педагогічних вузів, розроблений С.О.Сисоевою [3]. Однак, даний курс, по-перше, не розрахований на викори-

стання специфічних для конкретного предмету засобів і прийомів творчого розвитку, і, по-друге, спрямований на навчіння студентів розвивати творчі якості учнів, а не на розвиток творчості самих майбутніх педагогів. З огляду на це актуальність нашого практичного надбання та його наукового осмислення має практичне значення для діяльності методичних кафедр педагогічних вузів.

Як на нашу думку, особливостями формування педагогічної творчості майбутніх вчителів на сучасному етапі розвитку освіти є: підготовка до суб'єкт-суб'єктних відносин між вчителем і учнем у площині творчого пошуку; досягнення високого рівня методичної компетентності, яка б дозволяла науково-обґрунтовано обирати ефективні форми, методи, засоби реалізації як власного творчого потенціалу, так і учнів; ознайомлення з психологічними основами формування та розвитку творчих здібностей учнів; формування потреби у безперервній професійній самоосвіті, професійному зростанні.

Одним з дієвих засобів розвитку творчості майбутніх педагогів, на нашу думку, є використання на семінарах і лабораторно-практичних заняттях, а також в ході самостійної позааудиторної роботи студентів, учнівських робочих зошитів з друкованою основою, які є складовою навчально-методичних комплексів курсу біології основної школи. В ході методичної підготовки студентів Інституту природничо-географічної освіти та екології НПУ імені М.П.Драгоманова поряд з іншими нами широко використовуються робочі зошити для учнів серії «Ноосфера», що обумовлено їх відповідністю до вимог навчальної програми з біології щодо навчальних досягнень учнів; узгодженістю зі змістом сучасних підручників з біології; масштабною апробацією протягом декількох років вчителями-практиками у різних регіонах України; позитивними результатами впровадження їх у шкільну практику; доступністю для широкого загалу студентів і школярів; наявністю творчих завдань різних типів; відповідністю сучасним поглядам на суб'єкт-суб'єктну педагогіку; легкістю і зручністю у використанні.

Використання даних зошитів як інструментарію у формуванні та розвитку творчості майбутніх вчителів біології обумовлено наявністю різноманітних продуктивних біологічних задач, учнівських тестів, творчих завдань до лабораторних і практичних робіт, заповнення «Книжечки підлітка», що має валеологічне спрямування, ведення регулярних спостережень, домашніх завдань «Для всієї родини». Особливим видом творчого завдання у зошитах є тематичний контроль знань [4,5,6].

І традиційні і нетрадиційні творчі завдання супроводжують інтерактивні герої. Один з них надає рекомендації, алгоритми виконання, інструкції, тобто «вчить вчитися», а другий – іноді підказує конкретні знання, необхідні для розв'язання творчого завдання. Разом інтерактивні герої допомагають дитині (а в нашому випадку, студенту) використовувати свій суб'єктний досвід для розв'язання продуктивних завдань.

Бажання виконати творче завдання, наприклад, розв'язати біологічну задачу, викликає у студента емоційний азарт «Хочу, зможу!» Але для цього необхідно пройти свій власний шлях творчого зростання:

- визнати, що для розв'язання біологічних задач, необхідні міцні біологічні знання. Причому знання мають бути набагато глибші, ніж потребує задача від учнів, адже учням іноді достатньо висунути версії розв'язання задачі, а вчителю необхідно керувати процесом учнівського творчого пошуку;

- навчитися застосовувати свої знання для вирішення нестандартних завдань. При цьому студентам необхідно навчитися відрізняти знання як такі і вміння ці знання застосовувати на практиці, в ході розв'язання нестандартних проблемних ситуацій. Біологічні задачі відіграють у цьому процесі роль своєрідного індикатора;

- навчитися самим укладати (створювати) біологічні задачі. Якщо для учнів це вміння є вершиною творчості, то для вчителя – необхідним засобом у роботі. Будь-яка інформація з науково-популярних джерел має бути для вчителя «полем діяльності» для створення власних біологічних задач.

Результати наших спостережень та бесіди зі студентами дозволяють

нам говорити про те, що творчі завдання робочих зошитів серії «Ноосфера»:

- допомагають студенту увійти у роль учня, відчутти ситуацію напруженого пошуку, усвідомити власну успішність;
- мотивують до самоосвіти і пізнання нового;
- доводять величезний виховний і розвивальний потенціал біологічних знань;
- формують розуміння рівноправності у співтворчості вчителя і учня;
- навчають толерантності і демократизму в міжособистісних відносинах вчитель – учень;
- формують професійні якості використання різноманітних засобів для розвитку творчих здібностей учнів;
- розвивають творчі здібності самих майбутніх педагогів, готують їх до педагогічної творчості.

Серед студентських відгуків про роботу з учнівськими зошитами зустрічаємо такі: «Для мене незвичним було придумувати, шукати відповіді, а не відтворювати матеріал», «Мені самому цікаво розв'язати задачу, уявляю як цікаво це має бути підліткам!», «Тепер, що не читаю з біології, бачу біологічні задачі, які придумую сама», «Якби мене так навчали у дитинстві, я б любила і біологію і школу більше», «Моїх знань не завжди вистачає для розв'язання біологічної задачі, певно не вистачає їх і у дітей. Цікавим є сам процес пошуку і багатоваріантність відповідей!».

Одним з аспектів наших подальших досліджень в контексті розглянутої проблеми є виявлення залежності між використанням в ході методичної підготовки майбутніх вчителів біології різноманітних видів робіт з робочими зошитами для учнів та рівнем професійних досягнень, позитивною мотивацією до творчої педагогічної діяльності.

Література

1. Зязюн І.А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні //Педагогіка і психологія професійної освіти. 2000. №1. С.15.
2. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня. – К.: Полиграфкнига, 1996. – 406 с.
3. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навч. посібник. – К.: ІСДОУ, 1994. – 112с.
4. Князева О.В. Біологія 7. Робочий зошит. – Київ: СПДФО Князева О.В., 2005. – 112 с.
5. Князева О.В., Блауцяк В.Б. Біологія 8. Робочий зошит. – Київ: СПДФО Князева О.В., 2005. – 112 с.
6. Князева О.В., Блауцяк В.Б. Біологія 9. Робочий зошит. – Київ: СПДФО Князева О.В., 2005. – 112 с.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ З ХІМІЇ В АСПЕКТІ ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ

Хоменко П.В. (Полтава)

Функціональні знання – чітка, об'єктивна, систематизована наукова інформація засвоєна до рівня осмислення її зовнішніх та внутрішніх зв'язків та здатна до творчої реалізації особистістю в змінних умовах її існування, як складова частина формування ключових компетентностей [4].

Функціональність хімічних знань виявляється в процесі діяльності людини впродовж усього життя, тому говорити про можливість формування функціональності знань в процесі вивчення однієї теми чи навіть розділу можна лише у відносному розумінні, на певному рівні, який ми визначили як завершальний проєкційний етап, що передбачає вміння перетворювати знання та застосовувати їх. Здатність учнів до цього можна виявити у процесі узагальнення знань в аспекті функціональності. На цьому етапі є змога визначити загальний рівень сформованості функціональності знань, їх застосу-